

Народна банка на Република Македонија
Дирекција за статистика

**Меѓународна инвестициона позиција на
Република Македонија за 2009 година**

Декември, 2010 година

Информација за меѓународната инвестициска позиција на Република Македонија за 2009 година

Општи забелешки

Меѓународната инвестициска позиција претставува стандардизиран статистички преглед којшто ги прикажува состојбите на надворешните (екстерните) финансиски средства и финансиски обврски на Република Македонија на определен датум.

Покрај тоа што меѓународната инвестициска позиција (МИП) ја покажува состојбата и структурата на финансиските средства (побарувања) од нерезиденти и финансиските обврски кон нерезиденти, таа ја утврдува и ја прикажува нето кредиторската/должничката позиција на земјата (и на поодделните институционални сектори) во однос на остатокот од светот. Позитивна нето меѓународна инвестициска позиција означува вишок на финансиските средства (побарувања) над обврските, додека негативна нето меѓународна инвестициска позиција означува вишок на обврските над финансиските средства (побарувања) во односите помеѓу резидентите и нерезидентите. Во првиот случај, земјата е нето-кредитор, а во вториот нето-должник во односите со остатокот од светот.

Анализата на структурата на МИП во подолга временска рамка овозможува следење на промената во состојбата на поодделните институционални сектори, како и промената во склоностите на секторите во користењето одредени видови финансиски инструменти. Ваквата динамичка перспектива овозможува промените да се толкуваат како одраз на севкупните макроекономски движења во земјата и окружувањето, но често и како сигнал за одредени случувања во претстојниот период. Оттаму, изготвувањето на меѓународната инвестициска позиција претставува неопходност во современи услови, како показател за финансиската состојба на земјата и нејзината интегрираност во вкупните светски економски текови, што го потврдува и сè поголемото значење на овој извештај во изминативе години, со постојаниот процес на глобализација и појавата на економски кризи во светот.

За изготвување на МИП се користат најразлични извори на податоци и се применува методологија којашто е усогласена со меѓународните стандарди и препораки. Оваа методологија е достапна и до пошироката јавност преку нејзиното објавување на интернет-страницата на Народната банка на Република Македонија.

Кратка анализа на меѓународната инвестициска позиција за 2009 година

На крајот на 2009 година, Република Македонија располага со финансиски побарувања од нерезиденти во износ од 2.606,6 милиони евра и со финансиски обврски кон нерезиденти во износ од 6.220,6 милиони евра. На 31.12.2009 година, нето меѓународната инвестициска позиција и понатаму е со негативен предзнак и изнесува 3.614 милиони евра. Изразено како процент од БДП, нето должничката позиција на Република Македонија изнесува 54,1% од БДП.

Во споредба со крајот на претходната година, се забележува влошување на меѓународната инвестициска позиција (за 347,2 милиони евра, или за 5,5 процентни поени изразено како процент од БДП). Притоа, надворешните обврски забележаа пораст од 8,7% (за 497 милиони евра), додека надворешните средства оваа година бележат пораст за 6,1% (149,8 милиони евра).

Анализата на МИП на ниво на институционални сектори покажува дека двигатели на влошената нето МИП и во 2009 година се останатите сектори на економијата (во најголем дел нефинансиските претпријатија), коишто објаснуваат повеќе од половина од негативната промена на нето МИП во 2009 година (251,7 милиони евра). Обврските на останатите сектори во 2009 година се зголемиле за 38,8% или 193 милиони евра, но значајно е да се напомене дека најголем дел од овој пораст се должи на зголемување на обврските врз основа на директните инвестиции во земјата (168,8 милиони евра). Наспроти ова, средствата на останатите сектори во 2009 година се намалени за 58,8 милиони евра, главно поради намалените побарувања врз основа на краткорочни трговски кредити (69,3 милиони евра). Нето должничката позиција во односите со странство на останатите сектори е карактеристична за повеќе години наназад.

Секторот „држава“ нема побарувања од странство, поради што овој сектор секогаш е нето-должник кон странство. Обврските на државата кон странство во текот на 2009 година се зголемени за 149,5 милиони евра (од кои порастот на обврските врз основа на издадени обврзници објаснуваат 144 милиони евра). Монетарната власт, којашто вообичаено е нето-кредитор кон странство, во 2009 година бележи зголемување на нето-побарувањата во односите со странство за 39,8 милиони евра, при делумно нетирање на растот на бруто официјалните резерви (102,6 милиони евра) со зголемените обврски врз основа на распределбата на СПВ (62,6 милиони евра). Со тоа, по прекинот во 2008 година, во 2009 година продолжи трендот на умерен годишен пораст на нето МИП на монетарната власт. Кај секторот „банки“ во 2009 година е забележано мало подобрување на негативната нето МИП од 14,3 милиони евра, коешто произлегува од поголемиот раст на девизните депозити кај странските банки на страната на средствата, наспроти зголемените обврски врз основа на заеми и примени депозити од нерезиденти.

Од аспект на структурата на МИП по инструменти, на страната на средствата и натаму најзастапен инструмент претставуваат бруто официјалните резерви (61% од вкупните средства), коишто во 2009 година се повисоки за

102,6 милиони евра (6,9%). На страната на обврските пак, најзастапени се финансиските обврски кон директните инвеститори (50% од вкупните обврски), коишто се зголемени за 5,8%, или за 172,6 милиони евра во 2009 година (од кои: врз основа на капитал и реинвестирана добивка - за 73,8 милиони евра, а врз основа на останат капитал - за 98,8 милиони евра). Значителен дел од порастот на обврските во 2009 година произлегува и од зголемениот надворешен долг врз основа на издадени обврзници (147 милиони евра), заеми (83,8 милиони евра) и распределба на СПВ (62,6 милиони евра).

Анализата на меѓународната инвестициска позиција на останатите земји покажува дека и кај повеќето други земји во регионот, како и кај Република Македонија, во текот на 2009 година дошло до влошување на нето меѓународната инвестициска позиција.

Нето меѓународна инвестициска позиција на поодделни земји*

Земја	2008		2009	
	во милијарди евра	% од БДП	во милијарди евра	% од БДП
Евро зона	-1,634.0	-17.8%	-1,388.5	-15.5%
САД	-2,478.3	-25.4%	-1,909.5	-18.9%
Хрватска	-35.3	-74.5%	-39.2	-86.5%
Словенија	-12.5	-33.4%	-12.6	-35.5%
Македонија	-3.3	-48.6%	-3.6	-54.1%
Грција	-179.2	-76.0%	-199.6	-85.7%
Бугарија	-34.7	-98.0%	-37.1	-105.9%
Турција	-143.4	-28.8%	-196.5	-44.6%

* Извор: ЕЦБ, ЕУРОСТАТ, ММФ, интернет-страници на централните банки и сопствени пресметки.

ПРИЛОЗИ ТАБЕЛИ И ГРАФИКОНИ

Табела 1.

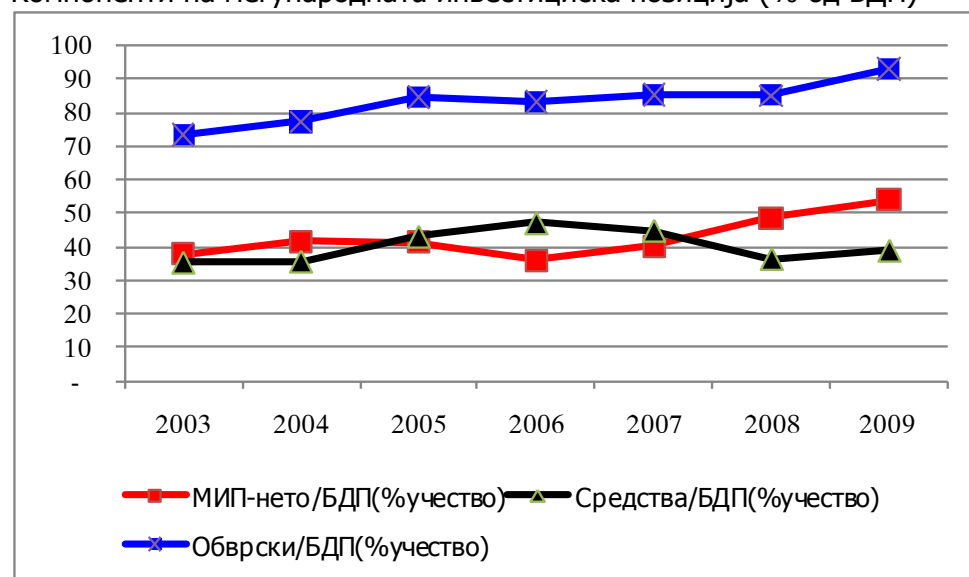
Меѓународна инвестициска позиција 2003-2009 година
(милиони евра)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
МИП-нето	-1,599.73	-1,846.20	-1,990.79	-1,887.55	-2,401.97	-3,266.77	-3,614.01
Средства	1,495.28	1,589.06	2,081.58	2,471.72	2,686.04	2,456.76	2,606.56
Обврски	3,095.01	3,435.26	4,072.37	4,359.26	5,088.01	5,723.53	6,220.57
БДП	4,217	4,442	4,814	5,231	5,965	6,720	6,677
МИП-нето/БДП(%учество)	-37.9	-41.6	-41.4	-36.1	-40.3	-48.6	-54.1
Средства/БДП(%учество)	35.5	35.8	43.2	47.3	45.0	36.6	39.0
Обврски/БДП(%учество)	73.4	77.3	84.6	83.3	85.3	85.2	93.2

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 1

Компоненти на меѓународната инвестициска позиција (% од БДП)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Прилог 1Поделба на секторите во МИП

За изготвување и претставување на МИП, секторите се групирани на следниов начин:

- **Монетарна власт:** ја претставува централната банка, т.е. Народната банка на Република Македонија
- **Држава:** се состои од централната влада, локалната влада и фондовите за социјална заштита. Овој сектор не ги опфаќа претпријатијата во сопственост на државата коишто работат по принципот на слободен пазар.
- **Банки:** ги опфаќа сите депозитни институции, со исклучок на централната банка.
- **Останати сектори:** оваа група се состои од следниве функционални категории:
 - Небанкарски финансиски институции (ги вклучува осигурителните компании, инвестициските фондови, приватните пензиски фондови и други финансиски посредници);

- Нефинансиски институции (ентитети вклучени во производство на добра и услуги, вклучувајќи ги и претпријатијата во сопственост на државата);
- Домаќинства (домаќинства и физички лица);
- Непрофитни институции коишто им служат на домаќинствата (цркви, политички партии, здруженија, асоцијации).

Табела 2

МИП на ниво на институционалните сектори

(милиони евра)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
МИП, нето -држава	-1,026.96	-1,016.45	-1,282.82	-1,065.56	-897.71	-906.33	-1055.84
МИП, нето- монетарни власти	693.43	673.3	1,073.28	1,382.60	1,532.53	1,486.92	1526.73
МИП, нето- банки	251.75	312.8	230.2	101.76	-80.89	-441.02	-426.77
МИП, нето- останат сектор	-1,517.96	-1,815.85	-2,011.45	-2,306.34	-2,955.91	-3,406.35	-3658.12
МИП, нето	-1,599.73	-1,846.20	-1,990.79	-1,887.55	-2,401.97	-3,266.77	-3,614.01

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Прилог 2

Класификација на меѓународната инвестициска позиција според видови инвестиции:

Поделена на два дела како средства и обврски, МИП се состои од четири функционални инвестициски категории и поткатегории, во кои трансакциите се класифицирани според видот на инвестирање на следниов начин:

- **Директни инвестиции**, коишто се класифицирани:
 - од аспект на насоката на инвестирање:
 - инвестиции во странство;
 - инвестиции во Република Македонија;
 - од аспект на инструментите:
 - акционерски капитал и реинвестирана добивка;
 - останат капитал;
- **Портфолио-инвестиции**, коишто се поделени на сопственички капитал и должнички хартии од вредност;
- **Останати инвестиции**, коишто се поделени на: трговски кредити, заеми, валути и депозити и останати средства/обврски; и
- **Резервите** се класифицирани според видовите инструменти.

Прилог 3

Странски директни инвестиции

Согласно со препораките на петтото издание на Прирачникот за билансот на плаќање на Меѓународниот монетарен фонд, странските директни инвестиции се дефинираат како вложувања со кои инвеститорот има намера да воспостави трајна економска поврзаност и/или да оствари право на управување со правното лице во кое инвестира. Притоа, до крајот на 1993 година земјите применувале различни критериуми за дефинирање на директните инвестиции. Во петтото издание на прирачникот на ММФ се препорачува како критериум да се користи минималното учество во капиталот од 10%

или правото на глас, со што се обезбедува меѓународна споредливост на податоците. Според тоа, разликата меѓу директниот и портфолио-инвеститорот се темели врз процентот на поседувани акции и удели во претпријатието. Ваквите методолошки постапки за пресметување на странските директни и портфолио-инвестиции во потполност се применуваат и во Република Македонија. Основен извор на податоци за директните инвестиции во Република Македонија претставуваат годишните прашалници коишто ги доставуваат резидентните фирми со странски капитал до НБРМ. Прашалниците содржат податоци за првичното вложување, остварениот финансиски резултат и меѓукомпанискиот долг.

Портфолио-инвестиции

Портфолио-инвестициите, во согласност со препораките на петтото издание на Прирачникот за билансот на плаќање на Меѓународниот монетарен фонд, се дефинираат како вложувања во должнички и сопственички хартии од вредност (со исклучок на оние вклучени во странските директни инвестиции), со кои се тргува на организирани и други финансиски пазари.

Во делот на сопственичките хартии од вредност, портфолио-инвестициите подразбираат „пасивно“ поседување хартии од вредност, со кои нивниот имател нема право на активно учество во управувањето, или контролата врз нивниот издавач. Вообичаено, ова значи дека се поседуваат хартии од вредност чиешто учество во капиталот е помало од 10% или правото на глас.

Во делот на должничките хартии од вредност, се воспоставува должничко-доверителски однос кон издавачот на хартијата од вредност. Овие хартии, согласно со рочноста, најчесто се делат на: обврзници и записи и инструменти на пазарот на пари.

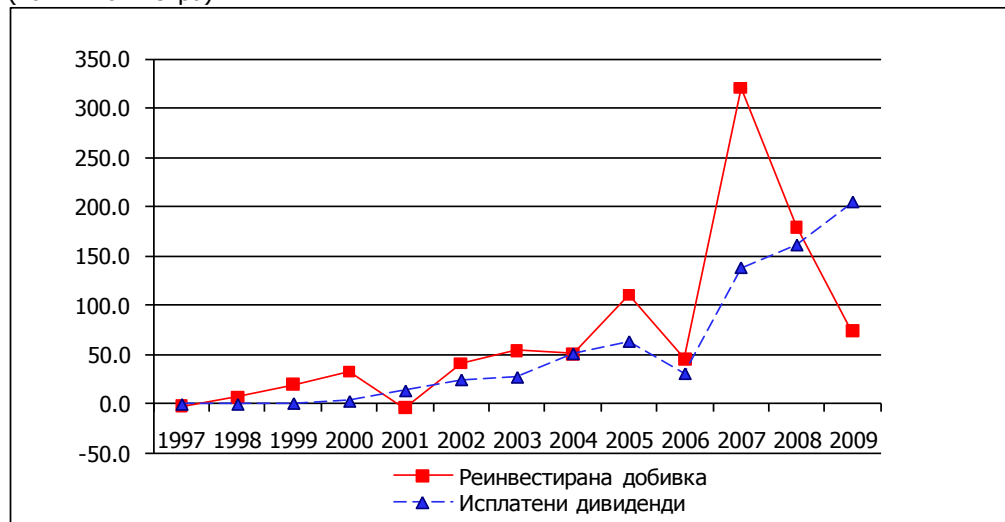
Табела 3: Состојба на директни инвестиции во Република Македонија
(во милиони евра)

Година	Вкупно	Акционерски капитал	Останат капитал	
			Побарувања	Обврски
1	2=3-4+5	3	4	5
1997	141.22	102.88	12.13	50.48
1998	270.37	219.51	12.81	63.66
1999	359.90	284.26	15.70	91.35
2000	580.05	497.72	16.95	99.28
2001	1,039.15	946.28	40.84	133.72
2002	1,160.71	1,056.57	46.35	150.48
2003	1,292.14	1,181.98	47.98	158.14
2004	1,610.22	1,366.11	36.70	280.82
2005	1,768.97	1,579.62	74.54	263.89
2006	2,098.57	1,863.35	80.91	316.14
2007	2,545.17	2,226.62	106.11	424.66
2008	2,968.75	2,407.42	113.96	675.29
2009	3,141.38	2,481.27	169.96	830.07

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 2

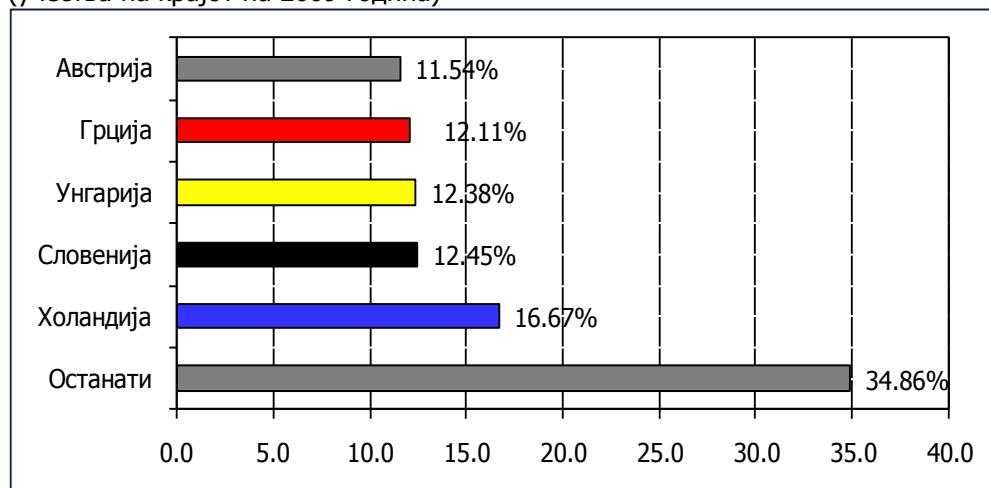
Реинвестирана и нераспределена добивка и исплатени дивиденди на директни инвестиции во Република Македонија
(во милиони евра)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 3

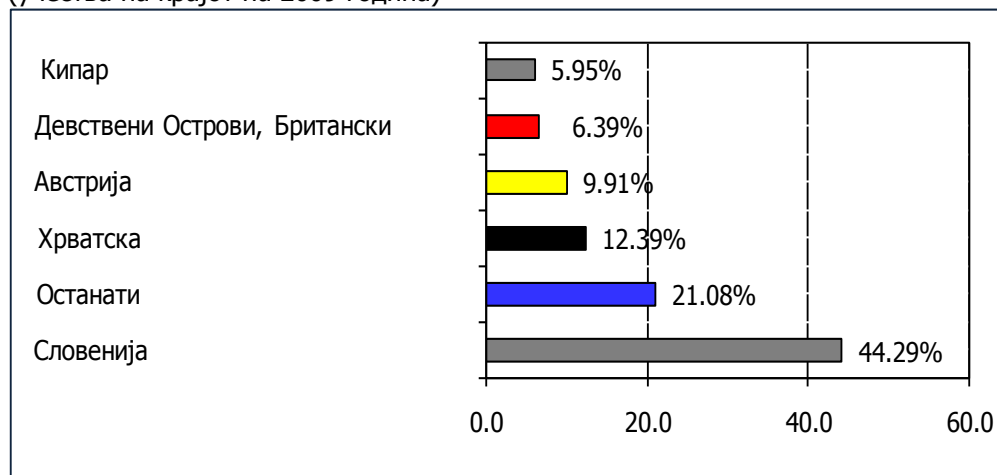
Странски директни инвестиции по земји
(учества на крајот на 2009 година)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 4

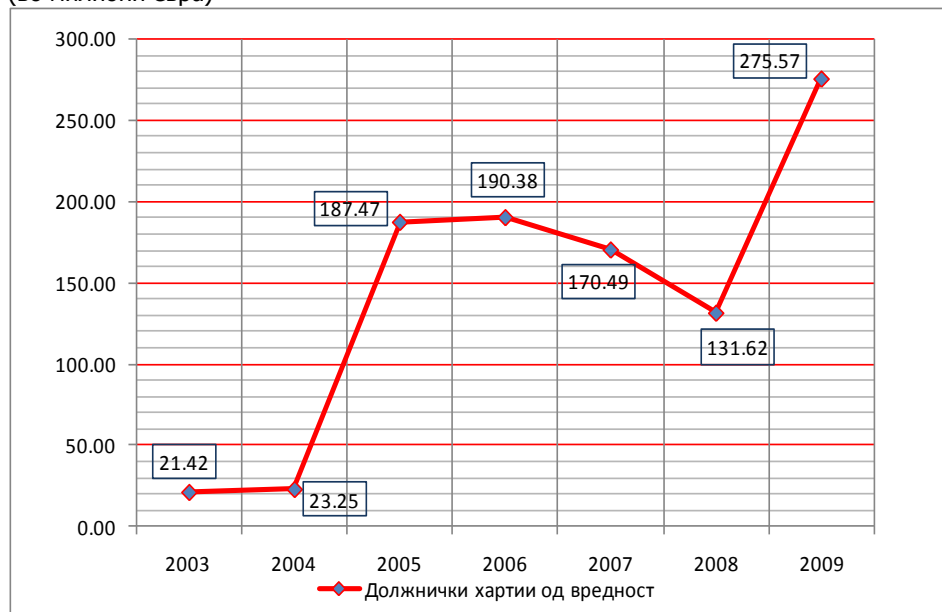
Портфолио-инвестиции по земји - обврски врз основа на сопственички хартии од вредност во сопственост на нерезиденти (учества на крајот на 2009 година)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 5

Портфолио инвестиции - обврски врз основа на домашни должнички хартии од вредност во сопственост на нерезиденти (во милиони евра)

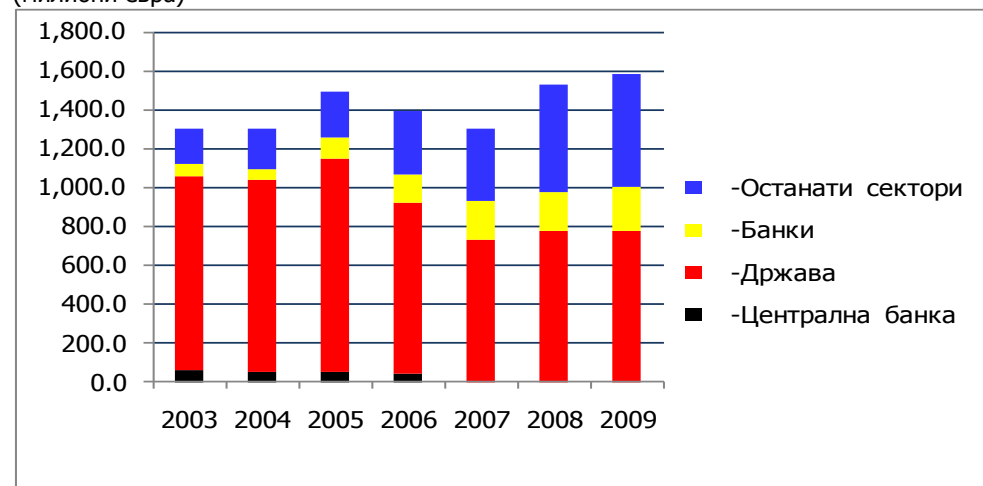
Извор: Народна банка на Република Македонија.

Табела 4
Обврски по заеми од странство според должници
(во милиони евра)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Краткорочни заеми	25.90	11.80	54.30	11.70	55.80	14.90	47.60
- Централна банка	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00
- Банки	8.70	7.00	1.30	0.00	16.50	0.00	40.00
- Останати сектори	17.20	4.80	53.00	11.70	39.30	14.90	7.60
Долгорочни заеми	1,300.20	1,302.60	1,488.60	1,395.60	1,300.00	1,532.00	1,583.10
- Централна банка	54.70	46.00	52.70	42.40	0.00	0.00	0.00
- Држава	1,005.50	993.20	1,095.40	875.20	727.20	771.20	777.60
- Банки	64.00	55.80	106.40	146.30	199.80	201.10	220.10
- Останати сектори	175.90	207.60	234.10	331.70	372.90	559.70	585.40
Вкупно заеми	1,326.20	1,314.40	1,542.90	1,407.20	1,355.80	1,546.90	1,630.70
БДП	4,217.00	4,442.00	4,814.00	5,231.00	5,965.00	6,720.00	6,677.00
Краткорочни заеми/Вкупно заеми (%)	2.00	0.90	3.50	0.80	4.10	1.00	2.90
Долгорочни заеми/Вкупно заеми (%)	98.00	99.10	96.50	99.20	95.90	99.00	97.10
Вкупно заеми/БДП (%)	31.40	29.60	32.10	26.90	22.70	23.00	24.40

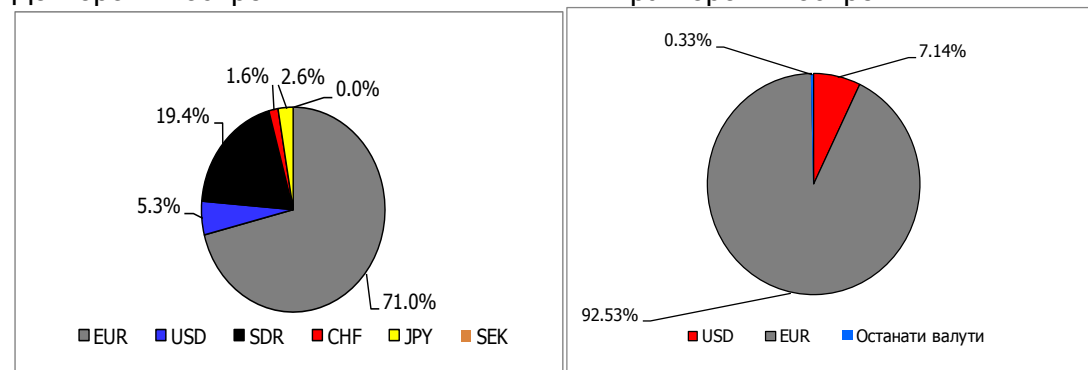
Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 6
Долгорочни заеми по сектори
(милиони евра)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 7
Валутна структура на долгот врз основа на заеми (во %)
Долгорочни обврски Краткорочни обврски

Извор: Народна банка на Република Македонија.

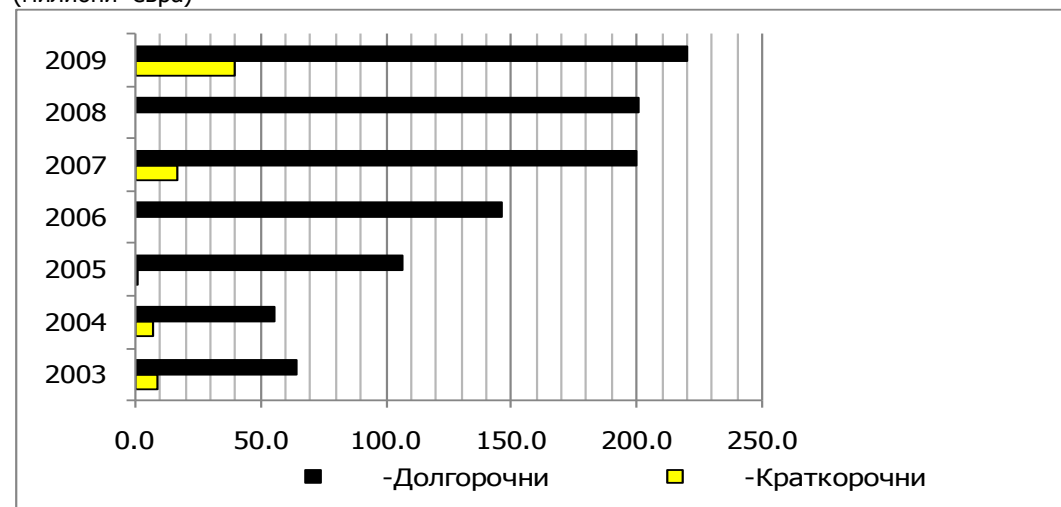
Табела 5

Обврски на банкарскиот сектор по заеми од странство
(во милиони евра)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Заеми сектор Банки	72.80	62.80	107.70	146.30	216.30	201.10	260.10
-Краткорочни	8.70	7.00	1.30	0.00	16.50	0.00	40.00
-Долгорочни	64.00	55.80	106.40	146.30	199.80	201.10	220.10
Вкупно заеми	1,326.20	1,314.40	1,542.90	1,407.20	1,355.80	1,546.90	1,630.70
Заеми сектор Банки/Вкупно заеми (%)	5.50	4.80	7.00	10.40	16.00	13.00	15.90
Заеми сектор Банки/БДП (%)	1.70	1.40	2.20	2.80	3.60	3.00	3.90

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 8

Краткорочни и долгорочни заеми на банкарскиот сектор
(милиони евра)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Табела 6

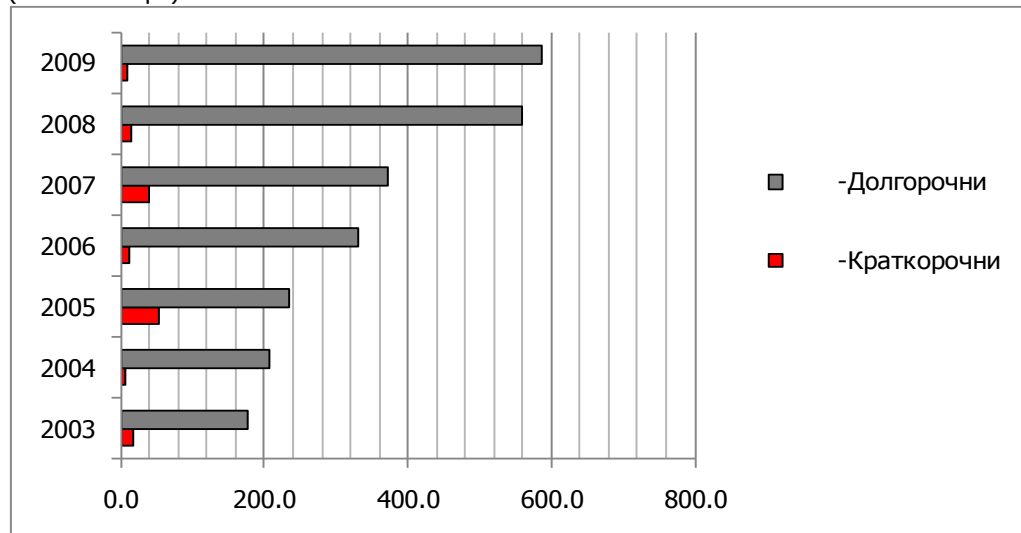
Обврски на останатите сектори по заеми од странство
(во милиони евра)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Заеми Останати сектори	193.20	212.40	287.20	343.30	412.20	574.60	593.00
-Краткорочни	17.20	4.80	53.00	11.70	39.30	14.90	7.60
-Долгорочни	175.90	207.60	234.10	331.70	372.90	559.70	585.40
Вкупно заеми	1,326.20	1,314.40	1,542.90	1,407.20	1,355.80	1,546.90	1,630.70
Заеми Останати сектори/Вкупно заеми (%)	14.60	17.40	20.20	24.40	30.40	37.10	36.40
Заеми Останати сектори/БДП (%)	4.60	4.80	6.00	6.60	6.90	8.60	8.90

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 9

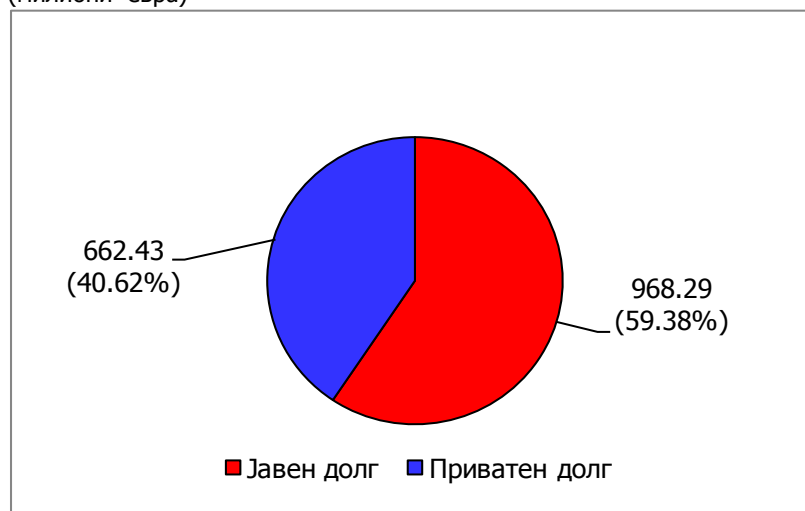
Краткорочни и долгорочни заеми на останатите сектори
(милиони евра)

Извор: Народна банка на Република Македонија.

Графикон 10

Структура на обврските по користени заеми
(милиони евра)

Извор: Народна банка на Република Македонија.